

FİLİSTİN VE BATI'NIN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İMTİHANI

MERT HÜSEYİN AKGÜN

SETA | ANALİZ

OCAK 2024 · SAYI 400

FİLİSTİN VE BATI'NIN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İMTİHANI

MERT HÜSEYİN AKGÜN

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-16-0

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN HAYATİ ÖNEMİ	9
7 EKİM SONRASI BATI DÜNYASINDAKİ FİLİSTİN SANSÜRÜ	11
Seçilmiş Siyasetçileri de Hedef Alan Filistin Sansürü	14
ABD'de Federal Yüksek Mahkemenin İçtihatlarıyla Çelişen İhlaller	14
SONUÇ	15

YAZAR HAKKINDA

MERT HÜSEYİN AKGÜN

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde almıştır. Yüksek lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde "2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrası TBMM'nin Yürütmeyi Denetim Araçları" başlıklı tez çalışmasıyla tamamlamıştır. Doktora çalışmalarına Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde devam etmektedir. Araştırma alanları arasında hükümet sistemleri, yeni anayasa çalışmaları, demokratikleşme, yasama faaliyetleri, yargı reformu ve insan hakları yer almaktadır.

ÖZET

Bu analizde ifade özgürlüğüne ilişkin normatif ve teorik çerçeveye değinildikten sonra ABD'de ve Avrupa ülkelerinde 7 Ekim'den bu yana gerçekleşen ifade özgürlüğü ihlalleri derlenerek değerlendirilmiştir.

Gazze başta olmak üzere Filistin 21. yüzyılın en dehşet verici insan kıyımlarından birine sahne olmaktadır. Tüm dünya iletişim ve internet çağının haberleşme imkanları nedeniyle gerçekleşen savaş suçu ve insancıl hukuk ihlallerinden anlık olarak haberdar olsa da bu tanıklık ne yazık ki trajediyi durduracak bir aksiyonla neticelenememiştir. Bununla birlikte farklı din ve etnik kökene mensup milyonlarca kişinin insanlığın ortak vicdanının gereği olarak İsrail hükümetinin masum sivillere yönelik eylemlerini eleştirmesi, özellikle Batılı hükümet ve otoritelerin tepkileri hatta yaptırımlarıyla karşılaşmaktadır.

Savaş suçlarını değil savaş suçu faillerini eleştiren kişilerin müeyyideye uğraması ironik olduğu kadar demokratik toplumun özü olarak kabul edilen ifade özgürlüğünün Batılı ülkelerdeki seyri bakımından da endişe vericidir. Az sayıdaki istisna dışında hemen her kamusal alanda İsrail eleştirisinin hatta ateşkes talep etmenin ya da Filistin toplumuna destek çıkmanın antisemitizm ve terör propagandası gibi temelsiz iddialarla baskılandığı görülmektedir.

Bu analizde öncelikle ifade özgürlüğüne ilişkin normatif ve teorik çerçeveye değinildikten sonra ABD'de ve Avrupa ülkelerinde 7 Ekim'den bu yana gerçekleşen ifade özgürlüğü ihlalleri derlenerek ABD Federal Yüksek Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ışığında değerlendirilmiştir.

GİRİŞ

Dünya, Filistin’de neredeyse üç aydır devam eden bir insani trajediye şahitlik etmektedir. İsrail’in Gazze’ye yönelik uluslararası insanlık hukuk kurallarını ağır biçimde ihlal ederek gerçekleştirdiği saldırılarda hayatını kaybedenlerin sayısı 22 bin 438’e ulaşmıştır. Çoğunun halen yıkılan binaların enkazı altında olduğu tahmin edilen kayıp Filistinli sayısı da yaklaşık 7 bindir. Bombardımanın ve saldırıların devam etmesi sebebiyle ölü ve yaralı sayısı korkutucu biçimde her gün artmaya devam ederken kentteki konutların yüzde 60’tan fazlası imha ya da tahrip edilmiştir. Öldürülenlerin yaklaşık yüzde 70’inin kadın ve çocuklardan oluştuğu istatistiği bile tek başına savaş hukuku ihlallerinin boyutu hakkında fikir vermeye yetmektedir. Çatışmaların ilk seksen beş gününde her gün ortalama 107 çocuk İsrail saldırılarında hayatını kaybetmiştir.¹

1 “Gaza Media Office: Nearly 30,000 People Killed or Missing in Israeli Attacks”, Middle East Eye, 31 Aralık 2023.

Birleşmiş Milletler’in (BM) paylaştığı verilere göre İsrail saldırıları sonrasında Gazze’de yerinden edilen kişi sayısı 1 milyon 900 bine ulaşmıştır ki bu sayı şehrin toplam nüfusunun yüzde 85’ine tekabül etmektedir. Su, temel gıda maddeleri, sağlık hizmeti ve enerjiye erişimin kısıtlanması ise yaşanan trajediyi derinleştirmektedir.

Filistin’i vuran ölümcül şiddet Gazze ile de sınırlı değildir. 7 Ekim 2023-4 Ocak 2024 arasında Doğu Kudüs dahil olmak üzere Batı Şeria’da İsrail güvenlik güçlerinin saldırıları neticesinde 80’i çocuk 305 Filistinli öldürülmüştür (2023 içinde Batı Şeria’da öldürülen Filistinli sayısı 507’dir). Yasa dışı İsraili yerleşimciler tarafından öldürülen Filistinli sayısı ise 9’dur. Filistin toplumunun yaşam ve mülkiyet haklarını hedef alan yerleşimci şiddeti kaygı verici boyutlardadır. BM verilerine göre 7 Ekim’den itibaren yerleşimciler Batı Şeria’daki Filistinlilere karşı çoğunlukla ölüm, yaralanma ve maddi hasarla sonuçlanan toplam 381 saldırı düzenlemiştir.²

Şüphesiz Filistin’de yaşanan bu insan kıyımı dünyanın dört bir yanındaki farklı din ve etnik kökene mensup vicdan sahibi insanların tepkisiyle karşılaşmaktadır. Fakat çok sayıda Batılı otorite yalnızca insani saiklerle zulme uğrayanların yanında yer alan milyonlarca insanı, medyadan spora, akademyadan sosyal medya platformlarına kadar uzanan geniş bir alanda sistematik şekilde sansüre tabi tutmaktadır. Burada ihlal edilen değerın yine Batı’da neşvüne bulmuş liberal demokrasinin vazgeçilmez unsuru ifade özgürlüğü olması ironik ve bir o kadar da endişe vericidir.

İfade özgürlüğüne dair hatırı sayılır bir literatür ve esaslı norm üretmiş Batı dünyasının İsrail-Filistin çatışması söz konusu olduğunda uyguladığı sansür ve yıldırma eylemleri üstü ör-

2 “Hostilities in the Gaza Strip and Israel | Flash Update #84”, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 4 Ocak 2024.

tülemeyecek bir hipokrasiden başka bir şey değildir. Batı dünyasındaki ifade özgürlüğü ihlalleri Filistin topraklarındaki uluslararası hukuk ihlalleri kadar bariz şekilde görülebilmektedir.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN HAYATİ ÖNEMİ

Hür ifadenin onur ve haysiyet sahibi bir varlık olarak kişinin insan olmasının bir sonucu olduğu bugün uygar dünyanın tüm fertleri tarafından kabul edilir. Aynı şekilde fikirlerin topluluklar arasında serbest dolaşımının insanlığın terakkisinin ön koşulu olduğu da. İnsanlığın binlerce yıllık birikimiyle ürettiği medeniyetin en önemli taşıyıcısı özgür ifade olmuştur. İfade özgürlüğü yalnızca bilimsel ve kültürel ilerlemenin değil aynı zamanda hak ve adalet arayışının, demokrasi mücadelesinin de ayrılmaz bir parçasıdır.

İfade hürriyeti insanların hakikate ulaşma çabasının temel ve güvenilir aracı olarak kabul edilmiş, bu amaçla düşüncelerin özgür ve yarışmacı şekilde dış dünyayla paylaşılabilmesi bir ortamın oluşturulması hedeflenmiştir. Nitekim ifade özgürlüğüne ilişkin bu temellendirme Amerikan Yüksek Mahkemesi yargıçlarından Oliver Wendell Holmes'un 1919'da yazdığı karşı oyda kendine yer bulmuştur.³ Holmes hakikate ulaşmanın en iyi testinin düşüncenin tıpkı mal ve hizmet gibi serbest piyasa şartlarında (rekabete açık özgür bir ortamda) sınanıp kendisini kabul ettirmesi olduğunu belirtmiştir.⁴

Bu nedenle ifade özgürlüğü, anayasal demokrasilerin hassasiyetle gözettiği temel hak ve özgürlükler arasında yer almıştır. Çok sayıda uluslararası anlaşma ve anayasaya konu olmuş

hatta Türkiye örneğinde⁵ görüldüğü üzere savaş ve olağanüstü hallerde dahi kısıtlanamayacak “çekirdek haklar” arasında zikredilmiştir.

Batı dünyasındaki ifade özgürlüğü ihlalleri Filistin topraklarındaki uluslararası hukuk ihlalleri kadar bariz şekilde görülmektedir.

Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklama hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzu bahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, m. 19

Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanamaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşüncüyü arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.

BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi, m. 19/2

Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, m. 10/1

Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı vardır. Bu hak, ülkelerin sınırları dikkate

³ Zühtü Arslan, *ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü*, (Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara: 2003), s. 5.

⁴ Abrams v. United States, 250 U.S. 616 (1919).

⁵ Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 15; Anayasa, savaş halinde veya olağanüstü hallerde de kimsenin, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağını ve düşünce ve kanaatlerinden dolayı cezalandırılmayacağını hüküm altına almaktadır. Benzer bir düzenleme Estonya Anayasası'nda da mevcuttur. Estonya Anayasası, savaş ve olağanüstü hallerde düşünce hürriyetinin kısıtlanamayacağını, kimsenin kanaatlerini değiştirmeye zorlanamayacağını öngörmektedir (bkz. § 130).

alınmaksızın, sözlü, yazılı, basılı olarak ya da kişinin tercih edeceği başka herhangi bir vasıta aracılığıyla her türlü fikir ve bilginin araştırılması, alınması yayılması özgürlüklerini de içerir.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, m. 13/1⁶

Kongre, dini bir kuruma ilişkin veya serbest ibadeti yasaklayan; ya da ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü kısıtlayan; ya da halkın sü-kunet içinde toplanma ve şikayete neden olan bir halin düzeltilmesi için hükümetten talepte bulunma hakkını kısıtlayan herhangi bir yasa yapmayacaktır.

ABD Anayasası, 1. Değişiklik

Herkesin, düşüncesini söz, yazı ve resimle serbestçe açıklayıp yayma ve herkese açık olan kaynaklardan –hiçbir engele uğramadan– bilgi edinme hakkı vardır. Basın özgürlüğü ile radyo ve film aracılığıyla haber verme özgürlüğü güvence altındadır. Sansür uygulanamaz.

Almanya Anayasası, m. 5

İfade özgürlüğünün bu denli üst düzeyde güvence altına alınması onun insan hakları ve çoğulcu bir demokratik toplum için taşıdığı hayati önemden kaynaklanır. Öyle ki ABD Başkanı Franklin Roosevelt, İkinci Dünya Savaşı sırasında Kongre'ye hitaben yaptığı tarihe geçen konuşmada⁷ gelecek ideallerinden bahsederken dünyanın her yerinde geçerli olması gereken dört hak ve hürriyet arasında ilk sırayı ifade özgürlüğüne vermiştir. Roosevelt'in Nazi rejiminin Avrupa'yı esir aldığı günlerde diğer bir deyişle yaşam hakkının en çok tehdit edildiği bir dönemde yaptığı konuşmada ifade

6 "1969 Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi", OAS, https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf, (Erişim tarihi: 12 Aralık 2023).

7 Franklin D. Roosevelt, "Birliğin Durumu Konuşması", 6 Ocak 1941; Records of the United States Senate; SEN 77A-H1; Record Group 46; National Archives.

özgürlüğünü önceleme, bu hakkın diğer insan haklarının ve demokratik sistemin bütünü bakımından üstlendiği fonksiyon göz önüne alındığında son derece anlamlıdır.

Gerçekten ifade özgürlüğü yeterince korunmadığı takdirde modern demokrasilerin vazgeçilmez koşulu olan serbest ve adil rekabete dayalı çok partili demokrasiden de söz edilemez. Farklı fikirlerin siyaset meydanında özgürce tartışılması, halkın birden fazla seçenek arasından tercih yapması esasına dayanan demokrasinin yaşayabilmesi için elzemdir.

İnsanların ülke yönetimine ilişkin konuların yanı sıra diğer meselelerde de doğru bilgi ve kanaate ulaşabilmesi için ifade özgürlüğüne ihtiyaçları vardır. Bu anlamda ifade özgürlüğünün hem kamusal hem de bireysel tekamüle hizmet ettiği belirtilmelidir. Kişi için bireysel "iyi"nin, toplum için de "ortak iyi"nin ne olduğunun bulunması ifade özgürlüğü ile mümkündür.⁸ İfade özgürlüğünün gerekliliği ortaya koyulurken zikredilen bir amaç da hakikati bulmaya hizmet etmesidir. Sahip olunan bir düşüncenin yanlış olduğu ancak doğru fikirle karşılaşıldığında anlaşılabilir. Türkçe literatürde sıkça atıf yapılan Namık Kemal'in "Barika-i hakikat, müsademe-i efkardan doğar" veczesinin işaret ettiği hakikat de tam olarak budur. Buna ulaşmak ise ancak özgür ifade vasatında mümkündür.

Ayrıca liberal demokrasilerdeki diğer pek çok hak ve hürriyet de ya ifade özgürlüğü çatısı altında yer alan onun özel kullanım biçimidir ya da basın özgürlüğü ve akademik özgürlükler gibi ifade özgürlüğü ile yakından ilişkilidir. Geniş anlamda ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilen bu hak ve özgürlükler arasında kılık kıyafet tercihi, bir sanat eseri icra etme, örgütlenme,

8 Mustafa Erdoğan, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, (Hukuk Yayınları, Ankara: 2019), s. 216-217.

toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme özgürlükleri yer almaktadır.⁹

Nitekim Türk Anayasa Mahkemesi de ifade özgürlüğünün basın özgürlüğünü, sanatsal, akademik, ticari ve siyasi nitelikte her türlü açıklamada bulunma serbestisini içerdiğini şöyle belirtmiştir:

Basın özgürlüğünü kapsayan ifade özgürlüğü, gazete, dergi, kitap gibi araçlar ile düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, bilgi, haber ve eleştirilerin yayın ve dağıtım haklarını kapsar. İfade özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. (...) Hem gerçek hem de tüzel kişiler için geçerli olan ifade özgürlüğü siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır.¹⁰

7 EKİM SONRASI BATI DÜNYASINDAKİ FİLİSTİN SANSÜRÜ

İfade özgürlüğünün yadsınamaz önemine rağmen Filistin’de yaşanan insan hakları ihlalleri ve İsrail eleştirisi söz konusu olduğunda pek çok Batılı devlet ve özel kuruluşun neredeyse totaliter bir rejimi andırırçasına hürriyet karşıtı bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Hemen her kamusal alanda İsrail eleştirisi hatta Filistin toplumuna destek çağrısı antisemitizm ve terör propagandası gibi temelsiz iddialarla baskılanmakta ve keyfi yaptırımlarla karşılaşmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken hususlardan biri de devletlerin ifade özgürlüğünü yalnızca ihlal etmemek değil

aynı zamanda ifade hürriyetinin başkaları tarafından ihlal edilmesini de önlemekle yükümlü olduklarıdır. Diğer bir ifadeyle devletler, kişiler için ifade özgürlüğünün hayata geçeceği elverişli bir ortam oluşturmak ve hür ifadeyi dış saldırılardan korumakla ödevlidir.

İfade özgürlüğü; bilimsel ve kültürel ilerlemenin yanında hak ve adalet arayışının, demokrasi mücadelesinin de ayrılmaz bir parçasıdır.

Aşağıda Batılı ülkelerde Filistin meselesiyle ilgili olarak son üç ayda yaşanan ve açık kaynaklara yansıyan bir dizi ifade özgürlüğü ihlaline yer verilmiştir:

- **9 Ekim:** Filistinlileri desteklediği ifadesi nedeniyle spor yazarı Jackson Frank’ın PhillyVoice.com’daki görevine son verildi.¹¹
- **12 Ekim:** Fransa İçişleri Bakanı Gerald Darmanin ülkesindeki Filistin’e destek gösterilerinin kamu düzenini bozmasının “muhtemel” olduğu gerekçesiyle yasaklanması talimatı verdi.¹²
- **13 Ekim:** Filistinli yazar Adania Shibli için Frankfurt Kitap Fuarı’nda düzenlenecek ödül töreni “ Hamas tarafından başlatılan savaş” gerekçesiyle iptal edildi.¹³
- **15 Ekim:** Meta, Filistin’in en büyük haber ağlarından biri olan Quds News Network’ün 10 milyonun üzerinde takipçisi olan Facebook sayfasını kapattı.¹⁴

9 Robert Trager ve Donna L. Dickerson, *21. Yüzyılda İfade Hürriyeti*, (Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara: 2003), s. 28; Ulaş Karan, *İfade Özgürlüğü-Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-2*, (Avrupa Konseyi, Ankara: 2018.) s. 3; Erdoğan, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, s. 215.

10 Anayasa Mahkemesi, Başvuru No: 2014/12151, 4 Haziran 2015, § 34, 36.

11 “Solidarity with Palestine is Not a Crime”, *The Nation*, 16 Ekim 2023.

12 “France Orders Ban on All Pro-Palestinian Protests”, *Politico*, 12 Ekim 2023.

13 “Palestinian Voices ‘Shut Down’ at Frankfurt Book Fair, Say Authors”, *The Guardian*, 15 Ekim 2023.

14 Marwa Fatafta, “Even in Time of Genocide, Big Tech Silences Palestinians”, *Al Jazeera*, 12 Aralık 2023.

- **17 Ekim:** Fransa İçişleri Bakanı Gerald Darmanin; sosyal medya hesabından “Bütün dualarımız kadın ve çocuk ayrımı gözetmeyen bu haksız bombardımanın bir kez daha kurbanı olan Gazze halkıyla birlikte” paylaşımı yapan Fransız milli futbolcu Karim Benzema’yı Müslüman Kardeşler ile “kötü şöhretli bir ilişki”ye sahip olmakla suçladı.¹⁵

Kanada’da yaşayan Zahraa Akhrass isimli gazeteci Filistin’e destek içeren sosyal medya paylaşımları nedeniyle Global News tarafından işten çıkarıldığını duyurdu.¹⁶

The Guardian gazetesi, Binyamin Netanyahu’yu hicveden bir karikatürü “antisemitik” bulunarak eleştirilen Steve Bell’in sözleşmesini yenilemeyeceğini duyurdu. Kırk yıldır gazetede karikatürist olarak çalışan Bell “Yahudi karşıtı stereotipleri kesinlikle desteklemediğini, bunu yapmayı hayal bile etmediğini”¹⁷ belirtirken “(Gazze savaşını kastederek) bu konuyu *The Guardian* için ‘antisemitik mecazlar’ kullanmakla suçlanmadan çizmenin artık neredeyse imkansız hale geldiğini”¹⁸ ifade etti.

- **20 Ekim:** İsrail’in politikalarına yönelik eleştirel yaklaşımıyla bilinen İsrail kökenli Britanyalı tarihçi Avi Shlaim’in Liverpool Hope Üniversitesi’nde vereceği ders iptal edildi.¹⁹

İsrail’in Gazze saldırılarını eleştiren sanatçı Fazıl Say, İsviçre’de vereceği konserlerin

“İsrail-Filistin gerilimi konusunda sosyal medyada yansıttığı fikirleri” nedeniyle iptal edildiğini duyurdu.²⁰

- **23 Ekim:** Biyomedikal dergisi *eLife*’in baş editörü ve kendisi de bir Yahudi olan Michael Eisen’in görevine sosyal medya platformu X’te İsrail’in Gazze saldırılarını ve bu saldırılara karşı kayıtsızlığı hicveden bir gönderiyi paylaştığı gerekçesiyle son verildi.²¹
- **26 Ekim:** Dünyanın önde gelen sanat dergilerinden *Artforum*’un baş editörü David Velasco’nun işine; İsrail’in Gazze’deki saldırılarına karşı sessizliği eleştiren, sivil ölümlerinin son bulması çağrısı yapan ve Filistin’in kurtuluşunu destekleyen bir açık mektubu imzalamasının ardından son verildi.²²
- **3 Kasım:** Almanya 1. Futbol Ligi Bundesliga ekiplerinden Mainz 05, Filistin’e destek veren sosyal medya paylaşımı nedeniyle futbolcusu Anwar Ghazi’yi kadro dışı bıraktığını duyurdu ve sözleşmesini feshetti.²³
- **8 Kasım:** 7 Ekim’den bu yana Filistinlilerin dijital platformlardaki ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik yüzlerce ihlal bildirildi. Ayrıca sosyal medya mecraları Filistin hakkındaki çok sayıda içeriği kaldırdı ve kullanıcı hesaplarını askıya aldı.²⁴

Amerikan Kongresi, Temsilciler Meclisi üyesi Rashida Tlaib hakkında “Nehirden

15 “Footballer Benzema Denies Muslim Brotherhood Links after French Interior Minister’s Accusations”, France 24, 19 Ekim 2023.

16 “Global News Parts Ways with Palestinian Journalist Accused of Bias”, Broadcast Dialogue, 30 Ekim 2023.

17 “The Guardian Fires Longtime Cartoonist after Allegations of Antisemitic Imagery”, AP, 19 Ekim 2023.

18 Fraser Nelson, “In Defence of Steve Bell”, *The Spectator*, 17 Ekim 2023.

19 “Historian Criticises ‘Spineless’ Cancellation of Israel Lecture”, Times Higher Education, 20 Ekim 2023.

20 “Fazıl Say’ın İsviçre’deki Konserleri Neden İptal Edildi?”, BBC Türkçe, 21 Ekim 2023.

21 “Prominent Journal Editor Fired for Endorsing Satirical Article about Israel-Hamas Conflict”, *Science*, 23 Ekim 2023.

22 “Artforum Fires Top Editor after Its Open Letter on Israel-Hamas War”, *The New York Times*, 26 Ekim 2023.

23 Yunus Kaymaz, “Mainz 05, Filistin’e Destek Veren Anwar El Ghazi’nin Sözleşmesini Feshetti”, Anadolu Ajansı, 3 Kasım 2023.

24 Karen Gullo ve Jillian C. York, “Platforms Must Stop Unjustified Takedowns of Posts by and about Palestinians”, Electronic Frontier Foundation, 8 Kasım 2023.

denize Filistin özgür olacak” sloganını içeren bir videoyu sosyal medya platformu X'te paylaşmasını gerekçe göstererek kınama kararı aldı.²⁵

- **10 Kasım:** Columbia Üniversitesi Filistin'deki insan hakları ihlallerine karşı çıkan “Filistin’de Adalet için Öğrenciler” ve “Barış için Yahudi Sesi” isimli iki öğrenci topluluğunun faaliyetlerini durdurdu.²⁶
- **20 Kasım:** Berlin’deki yerel hükümet, Oyoun isimli kültür merkezine sağlanan mali yardımın, İsrail’e karşı boykot düzenlenen BDS hareketiyle ilişkili olduğu düşünülen “Ortadoğu’da Adil Bir Barış için Yahudi Sesi” (Jüdische Stimme) isimli kuruluşun düzenlediği etkinliğe ev sahipliği yapması sebebiyle kesilmesine karar verdi.²⁷
- **4 Aralık:** Paris Belediyesi 6 Aralık’ta düzenleneceği duyurulan “Antisemitizme, antisemitizmin istismarına karşı ve Filistin’de devrimci barış için” başlıklı halka açık toplantıyı kamu düzenini bozma riski gerekçeyle iptal etti.²⁸
- **21 Aralık:** İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch, HRW) kendisine yapılan içerik kaldırma bildirimleri üzerine yaptığı raporlama çalışmasında Instagram ve Facebook’ta paylaşılan ve Filistin’i barışçıl bir şekilde desteklediği tespit edilen 1.049 gönderinin Meta tarafından haksız şekilde sansürlendiğini ortaya koydu.²⁹

Hemen belirtelim ki derlenen bu olaylar yaşanan sistematik sansür ve kısıtlamaların boyutları hakkında fikir vermesi için seçilmiştir. Ne yazık ki Filistin’e ilişkin fikirlerin fiziki ve dijital mecralarda paylaşılmasının, adil haberciliğin ve siyasal tartışma serbestisinin engellendiği yüzlerce başka örnek göstermek mümkündür. Bu hadiseler; ABD ve Avrupa ülkelerinde, Filistin’e destek açıklamalarının haksız bir şekilde antisemitizm hatta Yahudilere soykırım çağrısıyla özdeşleştirilebildiğini göstermektedir.

Filistin meselesindeki sistematik sansür Batı toplumlarındaki demokratik düzeni sarsıcı bir etkiye sahip olacaktır.

Halbuki BM temsilcilerinin rapor ve gözlemlerinin teyit ettiği üzere halihazırda soykırım tehdidi altında olan ancak buna rağmen sessizliğe mahkum edilen toplum Gazze’de yaşayan 2 milyondan fazla Filistinlidir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin New York ofisinin direktörü olan Craig Mokhiber 28 Ekim’de BM’nin Filistinleri korumada yetersiz kaldığı gerekçesiyle görevinden ayrılırken kaleme aldığı mektupta Gazze’deki İsrail saldırılarını “ders kitaplarında okutulacak bir soykırım vakası” olarak nitelendirmiştir.³⁰ Yine benzer şekilde BM uzmanları da yaptıkları açıklamalarında İsrail’in Gazze’deki ihlallerinin bir soykırımı işaret ettiği uyarısında bulunmuştur.³¹

25 “Rashida Tlaib Censured over Israel-Gaza Comments”, BBC, 8 Kasım 2023.

26 “Statement from Gerald Rosberg, Chair of the Special Committee on Campus Safety”, Columbia News, 10 Kasım 2023.

27 “All of Us are in Shock’: Berlin Senate Cancels Funding for Cultural Centre Oyoun Over Antisemitism Claims”, Resident Advisor, 27 Kasım 2023.

28 “Annulation D’une Conférence Pour la Paix de Judith Butler: La Ville de Paris Invoque le Risque de Polémiques”, *Liberation*, 4 Aralık 2023.

29 “Meta’s Broken Promises”, HRW, 21 Aralık 2023.

30 “Top UN Official in New York Steps Down Citing ‘Genocide’ of Palestinian Civilians”, *The Guardian*, 31 Ekim 2023.

31 “Gaza: UN Experts Call on International Community to Prevent Genocide Against the Palestinian People”, The Office of the UN High Commissioner for Human Rights, 16 Kasım 2023.

Seçilmiş Siyasetçileri de Hedef Alan Filistin Sansürü

ABD Temsilciler Meclisi üyesi Rashida Tlaib'in karşılaştığı muamele, Filistin halkı söz konusu olduğunda ifade özgürlüğünün nasıl ağır bir şekilde kısıtlanabildiğini göz önüne sermektedir. Amerikan Kongresi, Tlaib'e yaptırım uygulamak için sosyal medya hesabından paylaştığı videoda işgal altındaki Filistin topraklarının özgürlüğü için kullanılan bir sloganın duyulmasını yeterli bulmuştur.

Oysa siyasetçiler icra ettikleri fonksiyon gereği ifade özgürlüğünden en geniş ölçüde yararlanması gereken kişilerdir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ifade özgürlüğünün herkes için önemli olduğunu ama halkın seçilmiş temsilcileri için yürüttükleri görev sebebiyle çok daha büyük önem arz ettiğini belirtmektedir.³² Bu nedenledir ki politikacılara sınırsız bir ifade özgürlüğü sunan kürsü dokunulmazlığı sağlanmıştır. Öte yandan son üç ayda yaşanan kısıtlamalar, yine ifade özgürlüğünden yararlanmaları özel bir anlam taşıyan iki meslek grubunu, gazeteci ve akademisyenleri de hedef almıştır. İşleri neredeyse tamamen ifade özgürlüğüne dayanan gazeteciler ve akademisyenlerin sansüre tabi kılınmaları, çoğulcu kamuoyu oluşumunu ve insanların olaylar hakkında doğru bir yargıya ulaşmalarını ciddi şekilde engellemektedir.³³

ABD'de Federal Yüksek Mahkemenin İçtihatlarıyla Çelişen İhlaller

Columbia Üniversitesi'nde yaşananların gösterdiği üzere hak ihlalleri Filistin'e destek isteyen kişilerin gösteri yürüyüşü düzenleme ve örgütlenme gibi ifade özgürlüğüyle ilişkili diğer

32 AİHM, Castells v. İspanya, Başvuru No: 11798/85, 23 Nisan 1992, § 42.

33 Atilla Yayla, "İfade Hürriyeti Nedir, Ne Değildir?", *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 73-74, (2014), s. 145.

hakları için de söz konusu olmuştur. Tatmin edici şekilde gerekçelendirilmeden alınan iptal ve durdurma kararları Amerikan Federal Yüksek Mahkemesinin ifade özgürlüğüne ilişkin köklü içtihatlarıyla çelişir niteliktedir.

Örneğin Yüksek Mahkeme "hükümetin bir düşüncenin ifade edilmesini, sırf toplum o düşüncüyü rahatsız edici veya uygunsuz buluyor diye yasaklamayacağı",³⁴ ifade özgürlüğünün söz konusu konuşmanın "hukuk dışı bir eylemi kışkırtma veya doğurma"³⁵ ihtimali olmadığı sürece kısıtlanamayacağını, öğrencilerin kampüs içinde toplanma ve açıklama yapma özgürlüklerinin korunması gerektiğini³⁶ vurgulamıştır. Mahkeme 1949'da verdiği bir kararda³⁷ adeta bugünkü İsrail karşıtı eleştirilere ilişkin ihlalleri de mahkum edecek şekilde ifade özgürlüğünün ancak ciddi ve somut zararlara yol açabilecek açık ve mevcut tehlike hallerinde sınırlanabileceğine dair şu tespitlere yer vermiştir:

Konuşma sıklıkla provokatif ve meydan okuyucudur. O ön yargılara ve daha önce oluşmuş kanaatlere saldırabilir ve bir düşüncüyü kabul ettirmek için alışılmadık, önemli etkiler doğurabilir. Bu nedenle sınırsız olmamakla birlikte ifade özgürlüğü, kamusal rahatsızlığın, kızgınlığın ve huzursuzluğun ötesinde ciddi ve somut bir zararın ağır ve mevcut tehlikesi gösterilmedikçe sansür edilip cezalandırılmaz.³⁸

Gerçekleşen tüm bu sistematik hak ihlallerine ve medyadaki tek yanlılığa bakıldığında

34 "Eğer (ABD Anayasası'nda ifade özgürlüğünü garanti altına alan) Birinci Değişikliğin altında yatan temel bir prensip varsa, o da hükümetin bir fikri sırf toplum onu rahatsız edici veya uygunsuz buluyor diye yasaklamamasıdır." Bkz. Birleşik Devletler Federal Yüksek Mahkemesi, Texas v. Johnson, 491 U.S. 397 (1989).

35 Birleşik Devletler Federal Yüksek Mahkemesi, Brandenburg v. Ohio, 395 U.S. 444 (1969).

36 Birleşik Devletler Federal Yüksek Mahkemesi, Healy v. James, 408 U.S. 169 (1972).

37 Birleşik Devletler Federal Yüksek Mahkemesi, Terminiello v. Chicago, 337 U.S. 1 (1949).

38 Arslan, *ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü*, s. 31.

Georgetown Üniversitesi'nden Profesör Nader Hashemi'nin söylediği gibi³⁹ Batı medyası ve siyasetçileri için Gazze'deki meselenin öncelikle İsrail'le ilgili olduğu, Filistinlilerin bu hikayede yalnızca yardımcı bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Gelinen noktada ifade özgürlüğü ihlallerindeki hoyratlık Batı'daki hakim siyasal düzenin artık liberal değerlere değil Carl Schmitt'ten mülhem bir dost-düşman ayırımına dayandığını düşündürmektedir.

SONUÇ

Bu analizde derlenen ifade özgürlüğü ihlallerinin kapsamı, yaygınlığı ve şiddeti göz önüne alındığında Batı toplumlarının Filistin meselesinde sistematik bir sansürle karşı karşıya bulunduğunu söylemek mümkündür. Haksız sınırlamalar; tek bir sektör, konu veya mağdur grubuyla sınırlı kalmamış; İsrail hükümetine ilişkin eleştirel kanaatlerini fiziki ve dijital mecralarda paylaşan bireylerden gazetecilere, konferans vermek isteyen akademisyenlerden açıklama yapan milletvekillerine kadar neredeyse her meslek grubundan insanın ifade hürriyeti hedef alınmıştır. Böylelikle adil habercilik ve siyasal tartışma serbestisi engellenmiştir.

Tarihi deneyimler ifade özgürlüğünün reddedildiği ve engellendiği ülkelerdeki rejimlerin kendi doğrularını topluma dayatma, benimsetme saikiyle hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Bu durumun giderek tek sesli bir toplumun oluşmasına ve bir entelektüel çoraklığa yol açması kaçınılmazdır.⁴⁰ İfade özgürlüğünün hukuka aykırı bir şekilde kısıtlanmasında otoritelerin selektif davranması, bir diğer deyişle kimi vakalarda geniş

kimi vakalarda ise dar bir ifade özgürlüğü uygulamasına gitmeleri bu tehlikeyi ortadan kaldırmaz. İfade özgürlüğünün gayrimeşru şekilde kısıtlanmasına giden yolun açılması; ihlalin normalleştirilmesini, ifade özgürlüğünün değersizleştirilmesini ve diğer konularda da rejimlerin tasvip etmediği görüşlerin beyan edilmesini güçleştirecek neticeler verecektir. Dolayısıyla Filistin meselesindeki (ve bazı diğer konularda da görülen) sistematik sansür Batı toplumlarındaki demokratik düzeni sarsıcı bir etkiye sahip olacaktır.

Batı dünyasında müesses nizamın doğrularının, ifade özgürlüğünü ihlal etmekten daha değerli görülmesi, AİHM'in demokratik toplumun tam merkezinde⁴¹ yer aldığını söylediği siyasal tartışma özgürlüğünün hiçe sayılması; daha homojen bir toplumsal yapı ortaya çıkaracak ve çoğulcu demokrasi için varoluşsal bir tehlike arz edecektir. Bu hal, Batı demokrasilerinin ana akım siyasetini ele geçirmekte olan aşırı sağ/ırkçı siyasi hareketler için de katalizör işlevi görecektir. İfade özgürlüğü gibi demokrasinin en temel unsurlarından birinin çeşitli ekonomik ya da dış politik çıkarlar uğruna feda edilmesi liberal demokrasiyi hedef alan bu radikal fraksiyonların çabalarına destek olacaktır.

Günün sonunda Batılı toplumlar kendilerini daha homojen ve farklıyı tolere etme kabiliyetini yitirmiş bir noktada bulabilir. "Liberal", "çoğulcu" ve "anayasal" demokrasiler olarak nitelendirilen Batı rejimlerinin topluma sundukları şeyin esasen "demokratik illüzyon" olduğu kanaati toplumun geniş kesimlerinde karşılıklı buldukça demokrasinin "kentteki tek oyun"⁴² olarak addedilmesi daha güç olacaktır. Ki bu demokrasilerin geleceği açısından asıl tehlikeyi teşkil etmektedir.

39 Rami G. Khouri, "Watching the Watchdogs: Fear in Newsrooms Silences Pro-Palestine Voices", Aljazeera, 1 Kasım 2023.

40 Oktay Uygun, *Devlet Teorisi*, (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul: 2022), s. 619.

41 AİHM, *Lingens v. Austria*, Başvuru No: 9815/82, 8 Temmuz 1986, § 42.

42 Giuseppe Di Palma, *To Craft Democracies: An Essay on Democratic Transitions*, (University of California Press, Los Angeles: 1990), s. 113.

Bu durum Avrupa'daki aşırı sağcılarının yanında uluslararası toplumun baskı ve çağrılarının son bulmasını isteyen İsrail'deki radikal siyasetçilerin de arzularına hizmet edecektir. Ayrıca insanların eleştiri, destek, protesto ve önerilerini barışçıl yollarla ifade edebilmelerine olanak tanınmaması şiddetli çözüm yolu olarak benimsemiş örgütlerin istismar zeminini güçlendirecektir.

Öte yandan Batı demokrasilerinde ifade özgürlüğünün bu kadar hoyratça gözden çıkarılabilmesi ifade özgürlüğüne ilişkin küresel bir ge-

rileme dalgasını tetikleme riski de taşımaktadır. Bu ihlaller dünyanın farklı yerlerinde bulaşıcılık etkisi gösterebilir ve anayasal demokrasiyi tehdit eden bir suiimsal teşkil edebilir.

Ayrıca dikkat çekilmesi gereken hususlardan biri de Batılı hükümetlerin savunduğu insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi kavramları Filistin konusunda çok bariz şekilde ihmal etmesinin, Batı dışı dünyaya karşı yıllarca yürüttüğü dış politikadaki moral değer kullanımını tamamen etkisizleştireceği gerçeğidir.

FİLİSTİN VE BATI'NIN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İMTİHANI

MERT HÜSEYİN AKGÜN

SETA | ANALİZ

Gazze başta olmak üzere Filistin 21. yüzyılın en dehşet verici insan kıyımlarından birine sahne olmaktadır. Tüm dünya iletişim ve internet çağının haberleşme imkanları nedeniyle gerçekleşen savaş suçu ve insancıl hukuk ihlallerinden anlık olarak haberdar olsa da bu tanıklık ne yazık ki trajediyi durduracak bir aksiyonla neticelenememiştir. Bununla birlikte farklı din ve etnik kökene mensup milyonlarca kişinin insanlığın ortak vicdanının gereği olarak İsrail hükümetinin masum sivillere yönelik eylemlerini eleştirmesi, özellikle Batılı hükümet ve otoritelerin tepkileri hatta yaptırımlarıyla karşılaşmaktadır.

Savaş suçlarını değil savaş suçu faillerini eleştiren kişilerin müeyyideye uğraması ironik olduğu kadar demokratik toplumun özü olarak kabul edilen ifade özgürlüğünün Batılı ülkelerdeki seyri bakımından da endişe vericidir. Az sayıdaki istisna dışında hemen her kamusal alanda İsrail eleştirisinin hatta ateşkes talep etmenin ya da Filistin toplumuna destek çıkmanın antisemitizm ve terör propagandası gibi temelsiz iddialarla baskılandığı görülmektedir.

Bu analizde öncelikle ifade özgürlüğüne ilişkin normatif ve teorik çerçeveye değinildikten sonra ABD'de ve Avrupa ülkelerinde 7 Ekim'den bu yana gerçekleşen ifade özgürlüğü ihlalleri derlenerek ABD Federal Yüksek Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında değerlendirilmiştir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL